

ANALITIČNO POROČILO O STRUKTURNIH ZNAČILNOSTIH IN DINAMIKAH

SEKTORJA KMETIJSTVA

SKD 2008 - Šifra
kategorije A01

PROJEKT:
KNOW US - WP2, Aktivnost 2.1

REPORT DI ANALISI SULLE CARATTERISTICHE STRUTTURALI E LE DINAMICHE DEL

SETTORE AGRICOLTURA

SKD 2008 - A01
Categoria codice

PROGETTO:
KNOW US - WP2, Attività 2.1

Regione del Veneto -
Unità di Progetto Ricerca
e Innovazione;

Università Ca' Foscari -
Dip. Management;

Polo Innovazione
Strategica srl (POLINS);

Camera di Commercio,
Industria, Artigianato,
Agricoltura di Venezia;

Servizio Università,
Ricerca e Innovazione -
Dir. Centrale lavoro,
università e ricerca della
Regione autonoma FVG;

Università degli Studi di
Udine - Dip. di Ingegneria
Elettrica, Gestionale e
Meccanica;

Polo Tecnologico di
Pordenone S. C. p. A.;

Consorzio per l'AREA di
Ricerca Scientifica e
Tecnologica di Trieste
(Consorzio AREA);

Camera di Commercio,
Industria, Artigianato,
Agricoltura di Udine;

Università Primorskem,
Fakulteta za Management
Koper;

DIP Univerzitetni razvojni
center in inkubator
Primorske d.o.o.;

Univerza na Primorskem,
Znanstveno-raziskovalno
središče Koper;

GZS-Območna zbornica
LJUBLJANA;

Primorska gospodarska
zbornica;

Università degli studi di
Ferrara;

Regione Emilia-Romagna,
Direzione Generale
attività Produttive,
Commercio, Turismo;

Progetto finanziato nell'ambito del Programma per la Cooperazione Transfrontaliera Italia-Slovenia 2007-2013, dal Fondo europeo di sviluppo regionale e dai fondi nazionali.
Progetto cofinanziato in okviru Programa čezmejnega sodelovanja Slovenija-Italija 2007-2013 iz sredstev Evropskega sklada za regionalni razvoj in nacionalnih sredstev.

Ministero dell'Economia
e delle Finanze

REPUBLIKA SLOVENIJA

SLUŽBA VLADE REPUBLIKE SLOVENIJE
ZA LOKALNO SAMOUPRAVO IN
REGIONALNO POLITIKO

Cooperazione transfrontaliera europea
programma per la cooperazione
transfrontaliera
Italia-Slovenia
evropsko transfrontalno sodelovanje
program čezmejnega sodelovanja
Slovenija-Italija

Investiamo nel
vostro futuro!
Naložba v vašo
prihodnost!
www.iza-slo.eu

Obrazložitev projekta razpisnega razpisa
za leto 2007
in 2008
in 2009
in 2010
in 2011
in 2012
in 2013

1. UVOD
2. GLAVNI MEDNARODNI TRENDI V SEKTORJU
3. PREDSTAVITEV SEKTORJA V DRŽAVI IN V REGIJI
 - 3.1 Pravna regulativa vezana na sektor
 - 3.2 Glavni statistični kazalniki (2008 - 2010)
 - 3.3 Dinamika povpraševanja in ponudbe
 - 3.4 Vpliv trajnosti v sektorju
4. SWOT ANALIZA SEKTORJA
 - 4.1 Konkurenčni položaj podjetij v sektorju
 - 4.2 Determinante uspeha
5. STRATEŠKE OPCIJE ZA SEKTOR
6. UGOTOVITVE
7. LITERATURA IN VIRI

1 - UVOD

V poročilu bo obravnavana analiza gospodarskega sektorja kmetijstva (šifra kategorije A01 po SKD - standardni klasifikaciji dejavnosti), na nivoju Slovenije oziroma njenih štirih zahodnih statističnih regij in sicer Obalno-kraške, Goriške, Notranjsko-kraške in Osrednjeslovenske statistične regije. Najprej bomo preko opisa dinamike tehnološkega, socialnega, političnega, ekonomsko-finančnega okolja ter trendov v sektorju podali splošno sliko o stanju sektorja v državnem in mednarodnem okolju. Nadaljevali bomo s predstavitvijo sektorja v Regiji, ki zajema območje zgoraj navedenih statističnih regij. Z analizo glavnih statističnih kazalnikov bomo dobili vpogled v stopnjo razvitosti sektorja na nivoju Regije. Sledila bo SWOT analiza sektorja, kjer bomo navedli prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti sektorja gradnje stavb v Regiji. Opredelili bomo konkurenčni položaj podjetij v sektorju ter določili determinante uspeha, ki jih vidimo kot potrebne za nadaljnji razvoj Regije. Iz tega bomo poskušali podati nekaj strateških smernic razvoja sektorja, tako na nivoju Regije, kot tudi državnem nivoju.

2 - GLAVNI MEDNARODNI TRENDI

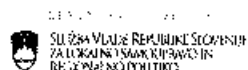
Obravnavani sektor se na podlagi razvrstitve ATECO 2007 uvršča v oznako A01, ki v širšem proizvodnem sektorju kmetijstva, gozdarstva in ribištva vključuje podjetja, katerih podjetniški namen je pridelava kmetijskih pridelkov in proizvodnjo živalskih proizvodov v živilski verigi.

Pričujoča analiza izpostavlja uspešnost podjetij v kmetijskem sektorju v zadnjih treh letih, in opozarja na glavne smernice pri razvoju sektorja. Ob zaključku poročila bo predstavljena SWOT analiza z matriko sektorskih političnih možnosti.

Obseg kmetijske proizvodnje že vrsto let ohranja stabilno gibanje, čeprav so zaradi globalnih trgov mala podjetja in kmetje čedalje bolj izpostavljeni prevladi večjih podjetij, ki zaradi ekonomije obsega večje proizvodnje lahko dosegajo za kupce ugodnejše cene.

V zadnjih treh letih se je sektor, katerega je močno prizadela finančna nestanovitnost blaga in mednarodne krize leta 2008, moral spopasti z velikimi spremembami cen in stroškov proizvodnje. Sektor nenehno spremlja spremembe v dinamiki ponudbe in povpraševanja na svetovni ravni.

3 - PREDSTAVITEV SEKTORJA V DRŽAVI IN V REGIJI

Ministero dell'Economia
e delle Finanze

Progetto finanziato nell'ambito del Programma per la Cooperazione Transfrontaliera Italia-Slovenia 2007-2013, dal Fondo europeo di sviluppo regionale e dai fondi nazionali.
Projekt sofinanciran v okviru Programa čezmejnega sodelovanja Slovenija-Italija 2007-2013 iz sredstev Evropskega sklada za regionalni razvoj in nacionalnih sredstev

V nadaljevanju želimo predstaviti sektor kmetijstva v obravnavani Regiji, kot tudi širše v državi. Podali bomo nekaj splošnih značilnosti sektorja ter navedli pravne regulative, vezane na sektor. Preko analize ključnih statističnih kazalnikov v obdobju od leta 2008 do 2010, bomo dobili splošno sliko o gospodarskem stanju sektorja. Na kratko bomo povzeli tudi dinamiko povpraševanja in ponudbe v sektorju ter vpliv trajnosti na delovanje sektorja.

3.1 Pravna regulativa vezana na sektor

Po standardni klasifikaciji dejavnosti (SKD) spada panoga kmetijstva pod oznako A. V Poročilu bomo obravnavali področje A01 podsektorja, ki zajema kmetijsko proizvodnjo in lov ter z njima povezane storitve. Področje A01 sestavljajo sledeče podskupine:

- Pridelovanje netrajnih rastlin (A01.1)
- Gojenje trajnih nasadov (A01.2)
- Razmnoževanje rastlin (A01.3)
- Živinoreja (A01.4)
- Mešano kmetijstvo (A01.5)
- Storitve za kmetijsko proizvodnjo, priprava pridelkov (A01.6)
- Lovstvo (A01.7)

V skladu z dogovorom s partnerji projekta, področje A03, ki zajema ribištvo in gojenje vodnih organizmov, ne bodo zajeto v analizo, ki jo obravnava pričujoče poročilo.

Pravno regulativo v sektorju kmetijstva ureja precejšnje število Zakonov, Uredb, Pravilnikov in standardov. Temeljna zakona, ki urejata področje kmetijstva in razvoja podeželja sta Zakon o kmetijstvu in Zakon o vinu. Področje lovstva ureja Zakon o divjadi in lovstvu, področje ribištva pa Zakon o morskem ribištvu ter Zakon o sladkovodnem ribištvu. Pogodbe o delu zaposlenih v sektorju kmetijstva so vezane na kolektivno pogodbo za kmetijstvo in živilsko industrijo Slovenije.

Slovenija je kot polnopravna članica Evropske Unije (EU) soudeležena pri izvajanju Skupne kmetijske Politike (SKP) EU. Skupna kmetijska politika je bila vzpostavljena že pred 50 leti z namenom zagotavljanja samozadostnosti in varnosti preskrbe s hrano med prebivalci EU. Med temeljne naloge SKP v okviru EU uvrščamo naslednje:

- zagotavljati primeren življenjski standard za kmetijsko skupnost vseh članic EU,
- zagotavljati ustaljenost trgov kmetijskih izdelkov,
- omogočati potrošnikom, da kupujejo kmetijske proizvode po zmernih cenah, brez bojazni, da bi primanjkovalo zalog,
- zagotavljati stabilne cene kmetijskih proizvodov, z namenom zagotoviti kakovost življenja in blaginje prebivalcev EU po načelu trajnostnega razvoja kmetijstva.

3.2 Glavni statistični kazalniki (2008 - 2010)

V spodnji tabeli so prikazani glavni statistični kazalniki sektorja kmetijstva za leta 2008, 2009 in 2010. S pomočjo teh kazalnikov želimo analizirati gospodarsko stanje sektorja v Regiji. Zaradi boljše primerjave in opisa širšega stanja sektorja, v tabeli navajamo tudi kazalnike na nivoju države. Za boljšo predstavbo stanja v sektorju navajamo vrednosti statističnih kazalnikov tudi na nivoju velikosti podjetij (mikro, mala, srednja in velika podjetja¹).

Tabela 1: Glavni statistični kazalniki² sektorja kmetijstva

		Enota	Območje	2008	2009	2010	Indeks 2009/08	Indeks 2010/09
Število delavcev	Število	SLO		263	251	250	95,4	99,6
		Regija		109	102	101	93,6	99,0
				98	92	93	93,9	101,1
				9	8	5	66,7	83,3
				0	0	0	0,0	0,0
Vrednost dodane vrednosti		SLO		2.343	2.199	2.422	100,0	150,0
		Regija		41,4%	40,6%	40,4%		
				2.343	2.199	2.422	93,9	110,1
				651	626	826	96,1	132,0
				122	120	127	98,7	105,4
Vrednost prodaje		SLO		147	131	92	63,8	98,2
		Regija		0	0	0	0,0	0,0
				382	374	607	97,9	162,1
				27,8%	28,3%	34,1%		
				268.766.540	223.072.280	276.529.157	83,0	124,0
Vrednost proizvodnje		SLO		91.403.572	76.404.819	123.691.965	83,6	161,9
		Regija		13.700.422	12.401.385	13.707.619	90,5	110,5
				24.728.442	17.357.330	15.261.223	38,1	161,4
				0	0	0	0,0	0,0
				52.987.708	45.446.054	96.983.123	87,7	204,1
Vrednost izvoza		SLO		23.786	24.268	28.604	102,0	117,9
		Regija		21.541	27.895	32.071	129,5	115,0
				27.303.038	26.846.528	29.875.878	98,3	111,3
				6.047.690	7.751.697	10.043.408	128,2	129,6
				22,2%	28,9%	33,6%		
Vrednost uvoza		SLO		-0,0721	-0,0561	-0,0120	77,8	21,4
		Regija		-0,0104	-0,0134	0,0102	110,1	-89,5
				201.911.264	162.282.258	210.881.721	80,4	129,9
		Regija		73.900.997	62.608.852	102.938.193	84,7	164,4
				36,6%	38,6%	48,8%		
Vrednost prodaje na enoto		SLO		28.048.660	20.139.621	31.045.410	71,8	154,2
		Regija		12.044.362	9.507.218	14.275.936	78,9	150,2
				42,9%	47,2%	46,0%		

Vir: GZS - Gospodarska zbornica Slovenije, 2011

¹ Velikost podjetij v Sloveniji določa Zakon o gospodarskih družbah (ZGD 2009, 55. člen), ki jih deli na mikro, male, srednje in velike družbe. Mikro družba je družba, ki izpolnjuje dve od teh meril: povprečno število delavcev v poslovnem letu ne presega deset, čisti prihodki od prodaje ne presegajo 2.000.000 evrov in vrednost aktive ne presega 2.000.000 evrov. Majhna družba je družba, ki ni mikro družba in ki izpolnjuje dve od teh meril: povprečno število delavcev v poslovnem letu ne presega 50, čisti prihodki od prodaje ne presegajo 8.800.000 evrov in vrednost aktive ne presega 4.400.000 evrov. Srednja družba je družba, ki izpolnjuje dve od teh meril: povprečno število delavcev v poslovnem letu ne presega 250, čisti prihodki od prodaje ne presegajo 35.000.000 evrov in vrednost aktive ne presega 17.500.000 evrov. Velika družba je družba, ki presega vsa navedena merila.

² Podatki zaključnih računov podjetij za posamezno leto

³ EBITDA - Earnings before interests, depreciation, taxes and amortization

⁴ ROE - Return on equity

Število podjetij znotraj sektorja kmetijstva (A01 po SKD) je v Regiji v letu 2010 padlo za 7,3 odstotkov v primerjavi z letom 2008. Trend zmanjševanja števila podjetij je glede na gospodarsko krizo prisoten že od leta 2008 v vseh gospodarskih sektorjih, čeprav ne enakomerno. V sektorju kmetijstva beležimo kar 92 odstotkov mikro podjetij, 5 odstotkov je malih podjetij, srednje velikih podjetij v Regiji ne beležimo, velikih podjetij beležimo v letu 2010 tri, kar predstavlja slabe 3 odstotke. Število vseh podjetij sektorja kmetijstva v Regiji predstavlja 40,4 odstotkov vseh podjetij tega sektorja v državi.

Število zaposlenih se je v panogi kmetijstva v Regiji v letu 2010 celo povečalo in sicer za 26,9 odstotkov v primerjavi z letom 2008. Temu gre pripisati predvsem dejstvo, da je v letu 2010 registrirano eno veliko podjetje več, kot v predhodnih dveh letih. Delež zaposlenih v Regiji v primerjavi s številom zaposlenih v sektorju kmetijstva v Sloveniji, predstavlja v letu 2010 34,1 odstotkov.

Letni promet podjetij v sektorju, se je v letu 2010 celo povečal v primerjavi z letom 2008 in sicer za 35,3 odstotke, narasla je tudi bruto dodana vrednost zaposlenega, ki v letu 2010 znaša 32.071 evra. V zadnjih dveh letih so narasle tudi vrednosti postavk EBITDA, ROE, prihodki od prodaje doma in prihodki od prodaje v tujini. Prihodki od prodaje v tujini v letu 2010 predstavljajo zgolj 12,2 odstotka celotne prodaje kmetijskega sektorja v Regiji, kar pomeni, da je kmetijski sektor v Regiji orientiran predvsem na domače tržišče.

3.3 Dinamika povpraševanja in ponudbe

Kmetijstvo je gospodarska dejavnost, za katero je značilna povezanost z naravnimi viri. Kmetijska dejavnost poteka v naravi, vzdržuje prostor in ga obdeluje, zemljepisne omejitve in najrazličnejše podnebne razmere pa ga omejujejo. Panoga kmetijstva je odvisna od podnebnih okoliščin in zemljepisnih danosti ter zato še dodatno podvržena sistematičnemu neravnovesju med ponudbo in povpraševanjem, kar posledično pripelje do nihanja cen in prihodkov kmetijskih proizvodov.

Na eni strani je zaradi dolgih proizvodnih ciklov in nespremenljivih dejavnikov proizvodnje ponudba kmetijskih izdelkov na svetovnem trgu zelo toga, po drugi strani pa tudi povpraševanje po prehrambenih izdelkih niha in se le delno prilagaja na spreminjanje cen. Ker je ponudba toga samo na kratek rok, cene na trgu določa povpraševanje. Ker je slednje neelastično, lahko preobilna ponudba povzroči padec cen, nezadostna ponudba pa povzroči, da se cene zvišajo. Vse to vpliva na neprestano nestabilnost trgov. Zaradi tega so si pristojni državni organi vedno prizadevali regulirati kmetijske trge in podpirati prihodke proizvajalcev, kar je prevzela tudi SKP (Evropski parlament, 2011).

Tako povpraševanje in ponudba sta na področju kmetijstva zelo dinamična in odvisna od mnogih dejavnikov na ekološkem, socialnem, ekonomskem in drugih področjih. Na povpraševanje po kmetijskih proizvodih

vplivajo številni dejavniki, kot npr. podnebni dejavniki (letni časi), ekološka osveščenost, blaginja in dohodek porabnikov, velikost trga, okus porabnikov, kulturna prepričanja, medijsko oglaševanje, zdravstveni vidiki, struktura prebivalstva in demografske značilnosti ter drugi dejavniki. Zanimiv je učinek povpraševanja po hrani v času gospodarske krize, ko opazamo čedalje večjo potrošnjo porabnikov hrane, kljub pričakovanju, da bodo potrošniki v času krize dohodkovno omejeni in s tem namenili manj denarja potrošnji hrane. Ta fenomen razlaga Engelov zakon, ki opisuje učinek dohodka, in sicer pravi, da višji kot je dohodek kupcev, manjši delež le-tega namenjajo za nakup hrane in obratno (Erjavec, 2011).

Na ponudbo kmetijskih proizvodov prav tako vplivajo številni dejavniki. Ponudba je odvisna od cene proizvoda, proizvodnih stroškov, števila in velikosti kmetij, tehnoloških dejavnikov oz. tehnološkega napredka proizvajalcev, državnih ukrepov, nenapovedanih vremenskih vplivov ter številnih drugih dejavnikov, ki vplivajo na obseg ponudbe in ceno proizvodov na določenem tržišču v določenem času.

3.4 Vpliv trajnosti v sektorju

KP EU v celoti deluje po načelu trajnostnega razvoja oziroma spodbujanja trajnostnega kmetijstva. Vloga EU v kmetijstvu je, da svojemu prebivalstvu zagotavlja stalno oskrbo z varno hrano in sicer po dostopnih cenah. Kmetom naj bi tudi omogočala sprejemljiv življenjski standard, hkrati pa omogočala posodabljanje in razvoj kmetijstva ter na ta način zagotavljala nadaljnji obstoj kmetijstva v vseh regijah EU.

Dejavniki, ki so po načelih SKP postali pomembni so predvsem izboljšanje kakovosti evropske hrane, zagotavljanje varne hrane, skrb za blaginjo podeželske družbe, ohranitev okolja za naslednje generacije, zagotavljanje boljšega zdravja in dobrega počutja živali ob najnižji možni porabi proračunskih sredstev EU za uspešno izvajanje naštetega (Evropska komisija, 2011).

Vse več je med strokovno in drugo zainteresirano javnostjo govora o ekološkem kmetovanju oziroma eko kmetijstvu. Ekološko kmetovanje je način kmetovanja, ki upošteva ravnovesje v sistemu tla-rastline-človek in zagotavlja sklenjeno kroženje hranil in pretok energije v njem. Je oblika sonaravnega gospodarjenja s kulturno krajino in naravnimi viri. Cilji ekološkega kmetovanja so predvsem ohranjanje rodovitnosti tal, živalim ustrezna reja in krmiljenje, pridelava zdravih živil, zaščita naravnih življenjskih virov (tla-voda-zrak), čim manjša obremenitev okolja, aktivno varovanje okolja in biološke raznovrstnosti, gospodarna uporaba energije in surovin ter zagotovitev delovnih mest v kmetijstvu (Kmetijsko gospodarska zbornica, 2011).

Razvoj eko kmetijstva je posebej pomembno in predstavlja velik potencial pri razvoju kmetijstva v bodoče, tako na območju Regije, kot tudi celotne Slovenije. Z demografskega vidika predstavlja Slovenija majhno območje, na katerem skoraj 40 odstotkov predstavljajo kmetijske površine, nekaj več kot 60 odstotkov gozdnate površine, v 36 odstotkih pa varovana

območja ohranjanja narave (Natura 2000). Masovno in intenzivno konvencionalno kmetovanje je zaradi naravnih in konkurenčnih omejitev sosednjih držav praktično nemogoče in zaradi obsega pridelave nekonkurenčno. Prav zaradi tega je specializirano kmetovanje s poudarkom na eko kmetijskih izdelkih priložnost, ki jo mora panoga pravočasno izkoristiti. Ekološko kmetijstvo omenja tudi Strategija razvoja Slovenije, ki ga prepoznava kot "pomembno tržno nišo" (SRS, 2005).

Z razvojem eko kmetijstva se posebni pomen namenja razvoju podeželja, obujanju tradicionalne pridelave živil, spodbujanju povečanja obsega obdelovalnih površin ter izkoriščanju obnovljivih virov energije, ki se na področju kmetijstva nanaša predvsem na razvoj bioplinaren.

4 - SWOT ANALIZA SEKTORJA

Na podlagi analize in predstavljenih kazalnikov gospodarskega stanja v sektorju kmetijstva povzemamo v spodnji tabeli prednosti in slabosti obravnavane panoge. S pomočjo ocen prednosti in slabosti panoge in z upoštevanjem napovedi tehnoloških, konkurenčnih, gospodarskih in drugih razvojev v okolju bomo ocenili še poslovne priložnosti in nevarnosti te panoge v Regiji.

Tabela 2: SWOT analiza kmetijskega sektorja

PREDNOSTI	SLABOSTI
▪ Ugodna zemljepisna in transportna lega ▪ Neokrnjena in čista narava ▪ Blizina potencialnih trgov ▪ Podpora kmetijsko gospodarske zbornice Slovenije ▪ Prilagodljivost ponudnikov na razmere na trgu	▪ Šibka konkurenčna sposobnost kmetij v pogojih trga EU ▪ Razdrobljenost in majhnost kmetij (nekonkurenčnost, stroški) ▪ Nizka produktivnost panoge ▪ Nizka dodana vrednost proizvodnje ▪ Slaba uporaba obnovljivih virov energije ▪ Pomanjkanje izobraženega strokovnega kadra ▪ Pomanjkanje mladega kadra v panogi ▪ Veliko ročnega dela in nizka stopnja avtomatizacije ▪ Nedoseganje ekonomije obsega zaradi razmeroma majhnih obdelovalnih površin ▪ Odvisnost od vremenskih razmer ▪ Ni usmerjene proizvodnje kmetijskih proizvodov, ki bi predstavljali tržno prednost ▪ Pomanjkljivo trženje prepoznavnih izdelkov in blagovnih znamk
PRILOŽNOSTI	NEVARNOSTI
▪ Eko kmetijstvo in integrirana pridelava živil ▪ Usmerjenost v specializirano proizvodnjo na področju eko izdelkov ▪ Promocija domačih proizvodov ▪ Hitra odzivnost glede na potrebe na trgu ▪ Sinergija s panogo turizma - Eko turizem	▪ Nespodbudno okolje v panogi s strani države (majhen obseg subvencij, visoke dajatve) ▪ Opuščanje kmetijske pridelave, zapuščanje kmetij (nedoseganje ekonomije obsega) ▪ Onesnaževanje okolja

REPUBLIKA SLOVENIJA
SLUŽBA VLADE REPUBLIKE SLOVENIJE
ZA OKOLJSKO SAGLEJANJE IN
REGIONALNO POLITIKO

Ministero dell'Economia
e delle Finanze

Progetto finanziato nell'ambito del Programma per la Cooperazione Transfrontaliera Italia-Slovenia 2007-2013, dal Fondo europeo di sviluppo regionale e dai fondi nazionali.
Progetto cofinanziato in okviru Programa čezmejnega sodelovanja Slovenija-Italija 2007-2013 iz sredstev Evropskega sklada za regionalni razvoj in nacionalnih sredstev

- Vlaganja v razvoj visoko kvalificiranih kadrov z vizijo nadaljnjega razvoja panoge
- Sodelovanje raziskovalnih institucij s kmetijsko stroko
- Posodabljanje procesov pridelave
- Čezmejno sodelovanje
- Vlaganja v tehnološko posodobitev
- Sodelovanje akterjev znotraj panoge ter povezanih panog
- Izkoriščanje obnovljivih virov energije
- Klimatske podnebne spremembe
- Visoki stroški proizvodnje
- Uvoz cenejše hrane iz tujih držav

4.1 Konkurenčni položaj podjetij v sektorju

Slovenija ima sorazmerno omejene naravne vire na področju kmetijstva, pogoji za kmetovanje pa so razmeroma neugodne. Kmetijstvo je v letu 2010 dosegalo 2,1 % deleža bruto domačega proizvoda v nacionalnem gospodarstvu, s padajočim trendom v zadnjem obdobju. Površina kmetijskih zemljišč se zmanjšuje na račun zaraščanja, širjenja zazidalnih površin in prometne infrastrukture. Kmetovanje na območjih z neugodnimi razmerami za kmetovanje, ki zasedajo dve tretjini države, ob povišanih stroških ne dosega visoke produktivnosti. Struktura kmetijske zemlje v uporabi, v kateri prevladujejo trajne travinje, narekuje pretežno živinorejsko proizvodnjo, za katero se porabi tudi dobršen del njiv. Opazen je trend povečevanja povprečne velikosti kmetijskih gospodarstev ob upadanju njihovega števila, predvsem manjših. Proces prestrukturiranja kmetijstva v smeri specializiranih kmetij teče vzporedno s prilagajanjem porabe dela. Ker je za Slovenijo značilen velik delež območij, ki so pod posebnimi režimi upravljanja z vidika varovanja okolja, je razvitih vrsta načinov kmetovanja, podprtih skozi kmetijsko okoljski program. Kmetijstvo je razvilo vrsto oblik dopolnilnih dejavnosti, s katerimi dopolnjujejo ponudbo (KGZS, 2010). Med dopolnilne dejavnosti na kmetiji uvrščamo npr. predelavo raznih kmetijskih pridelkov, medu in čebeljih izdelkov, zelišč, gozdnih sadežev, gob in drugih gozdnih sortimentov, prodajo kmetijskih pridelkov, turizem na kmetiji, dejavnosti, povezane s tradicionalnimi znanji na kmetiji, izobraževanje na kmetijah ter druge številne dejavnosti.

Po podatkih GZS, je bilo v letu 2010 v Sloveniji registriranih 250 gospodarskih družb, ki se ukvarjajo s kmetijsko dejavnostjo. V istem letu je bilo v Regiji registriranih 101 gospodarskih družb, od tega po velikosti 93 mikro družb, ki imajo manj kot deset zaposlenih (glej Tabela 1). Število vseh zaposlenih na državnem nivoju v sektorju kmetijstva je v letu 2010 znašalo 2.422, od tega je bilo v Regiji skupno zaposlenih 826 oseb. Odstotek vseh podjetij kmetijskega sektorja v Regiji dosega približno 40 odstotkov vseh tovrstnih podjetij v državi.

Glede na majhnost Slovenije in majhen obseg kmetijsko obdelovalnih površin za doseganje konkurenčnosti sektorja na območju EU, predstavljata ekološko kmetijstvo in specializirana proizvodnja redkih proizvodov in zaščitene blagovne znamke v bodoče pomembno priložnost za nadaljnji razvoj sektorja v Regiji in v državi.

Po podatkih Evropske komisije se je obseg zemljišč držav članic, namenjenih ekološkemu kmetovanju, v zadnjih letih od 2000 do leta 2008 znatno povečal in sicer za 7,4 odstotka. V letu 2008 je bilo vključenih v ekološko kmetijstvo 1,4 odstotka vseh kmetijskih gospodarstev v EU. Povpraševanje potrošnikov po ekološko pridelani hrani strmo narašča, čeprav eko kmetijski sektor v EU za enkrat ne obsega več kot 2 odstotka vseh izdatkov za hrano (Svet je lep, 2010).

V Sloveniji se je površina kmetijskih zemljišč v uporabi z ekološko pridelavo v letu 2010 sicer nekoliko zmanjšala, a je še vedno obsegala nekaj več kot 5 odstotkov vseh kmetijskih zemljišč v uporabi, kar znaša 30.696 hektarov zemlje. Število kmetijskih gospodarstev z ekološkim kmetovanjem se počasi povečuje, znova se je povečalo tudi število na novo registriranih kmetijskih gospodarstev s pridelavo v preusmeritvi. Skupno število eko kmetijskih gospodarstev v Sloveniji v letu 2010 znaša 2.218 (SUR5, 2011).

4.2 Determinante uspeha

Ekološko kmetovanje je ena izmed oblik kmetovanja, ki ima poseben pomen v slovenskem kmetijstvu, saj pomembno prispeva k zagotavljanju javnih dobrin, ohranjanju oziroma izboljšanju biotske raznovrstnosti, ohranjanju virov pitne vode, ohranjanju kulturne kmetijske krajine in varovanju okolja. Poleg tega pa zagotavlja tudi pridelavo visoko kakovostne in varne hrane z visoko prehransko vrednostjo in v največji možni meri vpliva na trajnostno gospodarjenje z neobnovljivimi naravnimi viri.

Zaradi visoke stopnje ohranjenosti biotske raznovrstnosti, pestrosti in velikega obsega habitatov ter krajinskih posebnosti v Sloveniji prevladuje predvsem potreba po ohranjanju teh danosti tudi v bodoče. V največji meri je to mogoče doseči z uporabo okolju prijaznih kmetijskih tehnologij, z ohranjanjem kmetijske dejavnosti v območjih, kjer obstaja nevarnost opuščanja in zaraščanja ter preko trajnostne rabe gozdov. Obdelanost kmetijskih zemljišč je pomembna tudi z vidika ohranjanja oziroma zmanjšanja stopnje erozije. Ker imajo omenjene kmetijske prakse v Sloveniji pozitiven vpliv na ohranjanje narave in okolja ter varovanje voda, je nujno potrebno nadaljevati z državno podporo tovrstnim načinom kmetovanja tudi v prihodnje (MKGP, 2011).

V Sloveniji je po podatkih SUR5 v letu 2009 delež bruto dodane vrednosti kmetijstva v bruto domačem proizvodu dosegel le 1,1 odstotne točke. Čeprav dosega kmetijstvo tudi v razvitih državah še vedno le neznamen delež gospodarstva, se je v zadnjem času okrepilo posredovanje države s politiko na področju kmetijstva in prehrabnih izdelkov. Slednja podpira tradicionalno funkcijo primarne življenjske dejavnosti, kot je proizvodnja živil in drugih razsežnosti, kot so trajnostni razvoj, namembnost zemljišč in prostorsko načrtovanje, diverzifikacija in ožvitev podeželskega gospodarstva ali proizvodnja energije in biomaterialov. Podpora netrgovskim funkcijam kmetijske dejavnosti, se pravi tistim, ki jih trg ne nagrajuje, je zato v zadnjem času postala ključni vidik kmetijskih in podeželskih politik,

med katerimi je tudi skupna kmetijska politika, kateri so zavezane vse države članice EU (Evropski parlament, 2008).

5 - STRATEŠKE OPCIJE ZA SEKTOR

Slovenija se je odločila, da bo razvijala kmetijstvo, ki bo slonelo na treh uravnoteženih stebrih in sicer ekonomskem (ekonomsko učinkovito in konkurenčno), socialnem (socialno odgovorno) in okoljskem stebru (okolju prijazno in vzdržno). Poleg primarne naloge proizvodnje varne in kakovostne hrane oz. zagotavljanja prehranske varnosti bo kmetijstvo zagotavljalo še številne druge funkcije po načelih trajnostnega razvoja, in sicer ohranjanje naravnih virov za prihodnje generacije, ohranitev biotske raznovrstnosti, ohranitev tipične kulturne krajine ter gospodarno ravnanje z vodnimi viri in drugo (KGZS, 2010).

Na področju kmetijstva si je Slovenija v svojih programskih dokumentih v skladu s cilji Evrope 2020 zastavila nekaj strateških ciljev nadaljnjega razvoja kmetijstva z namenom priprave učinkovitega okvirja za vodenje skupne kmetijske politike v EU in odgovorov na nove izzive v sektorju kmetijstva, in sicer:

- Zagotavljanje prehranske varnosti s stabilno lokalno pridelavo varne, kakovostne, raznovrstne in potrošniku dostopne hrane ter s tem zagotavljanje primerne ravni samooskrbe in lokalne trajnostne oskrbe prebivalstva.
- Povečevanje konkurenčne sposobnosti kmetijstva in živilstva.
- Trajnostna raba proizvodnih potencialov in zagotavljanje s kmetijstvom povezanih javnih dobrin, ob upoštevanju kriterijev varovanja okolja ter ohranjanja biotske raznovrstnosti.
- Zagotavljanje skladnega in socialno vzdržnega razvoja podeželja (v sodelovanju z drugimi politikami) ter ohranjanje kmetijstva in poseljenosti na območjih, ki so manj primerna za kmetovanje.

Bistvenega pomena za konkurenčnost v vedno bolj globaliziranem svetu je ohranitev in nadaljnja krepitev evropskega agroživilskega modela, v smeri trajnostnega razvoja in zagotavljanja družbeno zelenih javnih dobrin, kot so varna in kakovostna hrana, dobro počutje živali, varovanje okolja (še posebej zagotavljanje dobrega stanja površinskih in podzemnih voda, varstvo virov pitne vode, ohranjanje biotske raznovrstnosti in varstvo tal) in podeželske krajine ter zagotavljanja rasti, delovnih mest in inovacij na podeželskih območjih (MKGP, 2010).

Strateške opcije za sektor kmetijstva se nanašajo predvsem na nadaljnji razvoj kmetijstva v smeri ekološkega kmetovanja, pridelavo eko živil in razvoj eko turizma, predvsem na podeželskih območjih. Velik pomen nadaljnjemu razvoju kmetijstva v Sloveniji gre pripisati razvoju podeželja, kateremu daje tudi država v zadnjih letih čedalje večji pomen. Izrednega pomena za razvoj kmetijstva je ohranjanje poseljenosti podeželskih območij oziroma celo nove poseljenosti mladega in aktivnega prebivalstva ter

zavedanja o pomenu kmetovanja za zagotavljanje kvalitetnega življenja državljanov ter dviga splošnega ugleda tega gospodarskega sektorja v slovenski javnosti.

Za nadaljnji uspešni razvoj kmetijskega sektorja bo potrebno povečati število kmetijskih gospodarstev tako v Regiji kot v državi, posledično povečati število delovnih mest ter v dejavnost privabiti čim več mladega in izobraženega kadra, ki bo tako tehnološko, idejno, kot tržno dovolj podkovan za doseganje kmetovanja z visoko dodano vrednostjo. Potencial se na tem področju kaže predvsem v eko kmetijstvu in integrirani pridelavi živil, ki vključuje tako visokotehnološka kot prvobitna znanja pri pridelavi regionalno pridelane kmetijske surovine s posebnimi značilnostmi ter lokalno pridelanih živil po tradicionalnih receptih z geografskim poreklom, kot tudi pri uporabi obnovljivih virov energije v kmetijstvu (biomasa, bioplin). Pomemben faktor za dolgoročno uspešen razvoj kmetijstva v Sloveniji predstavlja tudi združevanje in tesno sodelovanje kmetijskih gospodarstev oziroma podjetij znotraj sektorja, ki bodo lahko konkurenčna le po načelu »v slogi je moč«, tudi s pomočjo čezmejnega sodelovanja.

6 - UGOTOVITVE

V kmetijstvu se ekonomske razmere stalno spreminjajo. Razloge za to najdemo v veliki odvisnosti kmetijstva od naravnih dejavnikov ter spremenljivega povpraševanja po hrani. Ekstremne vremenske razmere in naravne ujme so vse pogostejši spremljevalec kmetijstva, občasno pa se pojavljajo tudi težave z živalskimi boleznimi (bolezen norih krav - BSE, ptičja gripa ipd.). Spremembe razmer na kmetijskih trgih povzročajo velika nihanja v pridelavi in cenah pri posameznih kmetijskih pridelkih, ki se kažejo tudi v nihanjih dohodka na ravni kmetijstva kot celote. Skupna kmetijska politika EU skuša s svojimi ukrepi ta nihanja ublažiti, težko pa je pričakovati, da bi jih lahko v celoti odpravila (MKGP, 2011).

Kljub direktivam EU in usmeritvam SKP je izvajanje in delovanje sektorja kmetijstva še vedno v domeni nacionalnih politik in v odvisnosti od stanja na domačem trgu. Trenutna slika kmetijskega sektorja v državi in v Regiji se kaže kot panoga z nezadovoljivimi učinki in neizkoriščenim potencialom. Kmetijstvo v Sloveniji se nahaja v fazi nazadovanja. Vse preveč je majhnih in razpršenih kmetijskih gospodarstev, ki zaradi visokih stroškov pridelave in dela ter razmeroma majhne količine proizvodov ne dosegajo ekonomije obsega. Kmetijski proizvodi so glede na trge sosednjih držav cenovno nekonkurenčni. Odkupne cene kmetijskih proizvodov na slovenskem trgu so izjemno nizke, kar zmanjšuje privlačnost sektorja. Poleg tega je kmetijski sektor izpostavljen ne samo gospodarski krizi, tako kot vsi ostali gospodarski sektorji, temveč v veliki meri tudi naravnim podnebnim nesrečam in katastrofam, ki so v zadnjih letih vse pogostejše. V kmetijskem sektorju večino zaposlenih predstavljajo starejši kmetje, ki so vezani na okolje in tradicijo kmetovanja. Čedalje manj mladih se odloča za ta poklic.

Slednji se odločajo raje za selitev in iskanje zaposlitve v mestu kot na podeželju.

Za nadaljnji uspešni razvoj kmetijstva bi morali v sektor pritegniti čim več mladega, izobraženega in perspektivnega kadra, ki bi bil pripravljen prevzeti izzive in priložnosti v panogi. Priložnosti se glede na trende kažejo predvsem na področju razvoja eko kmetijstva, specializiranosti kmetovanja in uvedbe zaščitenih naravnih proizvodov visoke kakovosti, seveda ob boku potrebnih tehnoloških posodobitev. Le-tak način kmetovanja bi na slovenskih tleh lahko v bodoče dosegal višjo dodano vrednost in posledično boljše ekonomske učinke v panogi. Ob vsem tem je za dolgoročni uspeh panoge potrebno zagotoviti tudi sodelovanje vseh vključenih akterjev v stroki, saj glede na razmeroma majhne možnosti kmetijsko obdelovalnih površin v Sloveniji lahko uspešno konkuriramo zgolj kot enoten, večji in močnejši partner. K Razvoj sektorja lahko dodatno olajša in spodbudi čezmejno sodelovanje s sosednjimi državami, kjer ima kmetijski sektor bogato tradicijo in izkušnje.

V procesu spodbujanja nadaljnjega razvoja kmetijskega sektorja bo še naprej pomembna tudi državna podpora. Med ukrepe, ki bi spodbujali razvoj kmetijskega sektorja, sodijo naslednji ukrepi: spodbujanje razvoja podeželja, prilagoditev davčne politike, neposrednih plačil v kmetijstvu, subvencije ter druge ukrepe, s katerimi lahko država vsaj deloma regulira stanje v sektorju.

Priložnosti v kmetijskem sektorju izhajajo tudi iz razvoja podeželja v povezavi s panogo turizma, saj je povpraševanje po eko turizmu, podobno kot eko kmetijskih proizvodih, med potrošniki v porastu. V smislu trajnostnega razvoja pa ne gre spregledati tudi izkoriščanje obnovljivih virov energije. V panogi slovenskega kmetijstva je potencial vezan predvsem na izkoriščanje lesne biomase in razvoj bioplinskih elektrarn.

7 - LITERATURA IN VIRI

RRP - Regionalni razvojni program Južne Primorske 2007-2013, Regionalni razvojni center Koper Centro regionale di sviluppo, Regionalna razvojna agencija Južna Primorska, Koper, julij 2006 (dopolnitve november 2006).

RRP - Regionalni razvojni program Severne Primorske (Goriške statistične regije) 2007-2013, Regionalni razvojni svet Severne Primorske, december 2006.

RRP - Regionalni razvojni program Notranjsko-kraške regije 2007-2013, Regionalna razvojna agencija Notranjsko-kraške regije, avgust 2006.

RRP - Regionalni razvojni program Ljubljanske urbane regije 2007-2013, Regionalna razvojna agencija, Ljubljana, marec 2007.

SRS - Strategija razvoja Slovenije, Urad RS za makroekonomske analize in razvoj, Vlada Republike Slovenije, Ljubljana, junij 2005.

- SURS - Statistični urad Republike Slovenije (2011), Pregled klasifikacije v tabelarni obliki (<http://www.stat.si/klasje/tabela.aspx?cvn=4978>), 1.8.2011.
- ZGD - Zakon o gospodarskih družbah (2006), Uradni list RS št. 65/2009 (<http://www.uradni-list.si/1/content?id=93580&part=&highlight=zakon+o+gospodarskih+dru%C5%BEbah>), 27.6.2011.
- GZS - Gospodarska zbornica Slovenije (2011), Interne baze podatkov, 26.7.2011.
- MKGP - Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (2011), Poročilo o stanju kmetijstva, živilstva in gozdarstva v letu 2007 (http://www.mkgp.gov.si/fileadmin/mkgp.gov.si/pageuploads/sa5So/zakonodaja/2009_Pomembna_porocila/ZP_2007_splosno.pdf), 1.8.2011.
- Svet je lep, Naj tako tudi ostane (2010), Prepričljiva rast sektorja ekološkega kmetijstva v EU (<http://www.svet-je-lep.com/narava-ekologija/prepricljiva-rast-sektorja-ekoloskega-kmetijstva-v-eu/>), 1.8.2011.
- MKGP - Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (2010), Izhodišča Slovenije za razpravo o skupni kmetijski politiki EU po letu 2013 (http://www.mkgp.gov.si/fileadmin/mkgp.gov.si/pageuploads/sa5So/VHODNA_stran_novo_Izhodisca_SI_o_SKP_po_2013.pdf), 1.8.2011.
- Evropski parlament (2008), Rimska pogodba in temelji skupne kmetijske politike (http://circa.europa.eu/irc/opoce/fact_sheets/info/data/policies/agriculture/article_7208_sl.htm), 2.8.2011.
- Evropska komisija (2011), SKP - spodbujanje trajnostnega kmetijstva v svetovnem merilu (http://ec.europa.eu/agriculture/capexplained/sustain/index_sl.htm), 3.8.2011.
- KGZS - Kmetijsko gospodarska zbornica Slovenije (2010), Kmetijstvo na Slovenskem (<http://www.kgzs.si/gv/kmetijstvo.aspx>), 4.8.2011.
- MKGP - Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (2011), Ekološko kmetijstvo v Sloveniji (www.mkgp.gov.si/Ekološko_kmetijstvo_v_Sloveniji-spletna_stran), 4.8.2011.
- SURS - Ekološko kmetijstvo, Slovenija, 2010 - končni podatki (http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=4080), 4.8.2011.
- SURS - Statistični urad Republike Slovenije (2011), Ekonomski računi za kmetijstvo, Slovenija, 2009 (http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=3949), 4.8.2011.
- Tehnološka platforma 'Organics' (2011), Vizija za raziskovalni program za eko živila in ekološko kmetijstvo do leta 2025 (http://www.tporganics.eu/upload/tporganics_vision_slovenian.pdf), 4.8.2011.

REPUBLIKA SLOVENIJA
Vlada Republike Slovenije
Ministrstvo za regionalni razvoj in
regionalno politiko

Ministero dell'Economia
e delle Finanze

Progetto finanziato nell'ambito del Programma per la Cooperazione Transfrontaliera Italia-Slovenia 2007-2013, dal Fondo europeo di sviluppo regionale e dai fondi nazionali.
Projekt sofinanciran v okviru Programa čezmejnega sodelovanja Slovenija-Italija 2007-2013 iz sredstev Evropskega sklada za regionalni razvoj in nacionalnih sredstev